

національного університету. Серія: "Педагогіка вищої та середньої школи". 2014. Вип. 41. С.224 – 225.

4. Тарабасова Л.Г. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: методичні рекомендації. Дніпропетровськ, 2016. URL: <https://www.dano.dp.ua/attachments/article/320/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf> (дата звернення: 01.10.2023).

Н. О. Хом'як,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Голубовська І. В.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору

Розвиток мовлення – одне з провідних завдань формування компетентної особистості дитини дошкільного віку. Як відомо, саме в дошкільний період здійснюється активна соціалізація дітей, а також підготовка до майбутнього шкільного життя, тому у пріоритеті розвиток зв'язного мовлення як здатність володіти монологічними та діалогічними вміннями та навичками.

На думку А. Богуш, комунікативно-мовленнєва підготовка є такою особливою підготовкою, яка розвиває мотиваційну, інтелектуальну, емоційно-вольову сфери дитини й готовність у сфері спілкування [4].

Зв'язне мовлення – це цілісно структуроване мовлення, яке характеризується відповідністю поставленим завданням, контексту висловлювання, що може виражатися в різних формах. Зв'язне мовлення виконує комунікативну функцію, відображену у формі діалогічного та монологічного мовлення.

Діалог як форма зв'язного мовлення передбачає спілкування між двома або більше особами. Також це такий комунікативний акт, в якому виражаються ролі мовця та слухача. Монолог – мовлення однієї особи, яке характеризується розгорнутістю, послідовністю та ґрунтовністю висловлювання [2].

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що дошкільний період є сенситивним для засвоєння вмінь зв'язного мовлення. У документі визначено основні умови розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку: формування спеціальних мотивів у дітей, потреби у використанні монологічних висловлювань; формування різних рівнів контролю та самоконтролю, засвоєння відповідних синтаксичних засобів побудови повідомлення [1, с. 4–19].

Ефективним методом розвитку зв'язного мовлення є індивідуальні та колективні форми спілкування дорослого з дітьми; у такий спосіб відбувається обговорення різних тем упродовж дня. У групі потрібно створити сприятливу атмосферу; розмова має проходити в невимушеній та вільній формі обміну репліками, запитаннями, поясненнями, вказівками, оцінками.

Під час формування вмінь та навичок монологічного мовлення в дітей необхідно приділити належну увагу навчанню складати розповіді різного типу. У процесі навчання описових розповідей формується вміння здійснювати послідовний виклад ознак предметів та явищ через опис предметів, іграшок, картинок. При навчанні сюжетної розповіді формується здатність послідовно викладати події в часі. Сюжетні розповіді поділяють на: а) сюжетну розповідь – казка про іграшки; б) розповідь на запропоновану тему. Досить складним видом розповіді є творчі розповіді на основі уяви, що передбачають застосування таких прийомів: зразок розповіді, складання плану розповіді, спільна розповідь, складання розповіді за частинами, моделювання, колективне складання розповіді [4].

Навчаючи дітей зв'язного мовлення, педагог приділяє особливу увагу формуванню та розширенню словника; розвитку граматичної сторони мовлення; удосконаленню звукової сторони мовлення. Опанування дошкільниками вмінь зв'язного мовлення дуже важливе для соціалізації дитини та для її інтелектуального розвитку; для удосконалення навичок активного використання мовленнєвих засобів у різних комунікативно-мовленнєвих видах діяльності [5, с. 5–9].

Окрім того, розвитку зв'язного мовлення сприяє створення таких мовленнєвих ситуацій, які передбачають формування вміння домовлятися, ставити запитання, починати та продовжувати розмову, виражати власні почуття та емпатію. Цей прийом можна поєднувати з використанням наочності, наприклад, спеціально дібраними сюжетними малюнками або серією малюнків [7].

Мовленнєвому розвитку дітей неабияк сприяє мовне середовище. Предметно-розвивальне мовне середовище – це спосіб організованого предметного докільця, що впливає на різні сторони мовлення дитини. Правильно створене мовне середовище несе в собі ефект виховного впливу, безпосередньо спрямованого на формування активного пізнавального ставлення й до навколишнього світу, і до системи рідної мови [6, с. 16–17].

З метою розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку активно використовується українська усна народна поезія, зокрема малі фольклорні жанри. Як відомо, фольклор – це народна творчість, в якій подається художнє визначення дійсності в словесно-музичних формах колективної народної творчості, що виражають світогляд трудящих мас і нерозривно пов'язані з їхнім життям та побутом [6, с. 250].

Розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку сприяє доречне використання малих жанрів фольклору: забавлянок, потішок, скоромовок, колискових, загадок, прислів'їв, приказок, мирилок тощо. Застосування малих

фольклорних жанрів може стати ефективним засобом всебічного розвитку мовлення дитини, а також формування в дітей розуміння різних виражальних засобів. Під час ознайомлення з прислів'ями, приказками, загадками малята опановують виражальні засоби за допомогою різних форм і методів роботи.

Прислів'я та приказки – короткі та влучні висловлювання, що своєрідно типізують різні явища життя. Зазвичай це віршовані тексти, в яких наявна яскрава словесна гра, ритміка, розмаїті виражальні засоби. У пареміях закумуляовано багатовікову мудрість народу; вони сприяють формуванню досвіду пізнавальної діяльності.

Одним із важливих жанрів дитячого фольклору є колискові пісні, які розвивають музикальність, мовленнєвий слух, естетичний смак. Формуванню чистої та правильної вимови сприяють чистомовки.

Різноманітні пестушки, утішки, замовлянки, ігровий фольклор позитивно впливають на рухливість дітей та їх слухове сприймання, а також розвивають граматичну сторону мовлення. Народні легенди, перекази, думи, казки не тільки покращують уміння зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку, а й розвивають їх образне мислення, формують естетичні смаки та моральні переконання.

Отже, використання малих жанрів фольклору є важливим чинником формування й розвитку зв'язного мовлення дошкільників.

Список використаної літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / науков. керівник А. М. Богущ. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4–19.
2. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.
3. Богущ А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посібник. Київ : Вища шк., 2002. 407 с.
4. Богущ А. М., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Київ, 2022.
5. Кожевникова Т. Мовленнєвий розвиток дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2004. № 12. С. 7–9.
6. Криницина Н. А. Діти люблять потішки. *Дошк. виховання*. 1991. № 11. С. 16–17.
7. Чередниченко Д. Український садочок. Київ : Смолоскип, 2006.